

Bernadeta Wilk

ORCID: 0000-0003-2518-3897

Archiwum Nauki PAN i PAU

Kraków

**STEFAN WASZYŃSKI (1872–1908) I AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI
FINANSOWANIE BADAŃ NAUKOWYCH HISTORYKA
STAROŻYTNOŚCI I PAPIROLOGA**

**Stefan Waszyński (1872–1908) and the Academy of Arts
and Sciences. Funding for academic research
of the ancient historian and papyrologist**

Summary: During several years of academic activity, Stefan Waszyński (1872–1908), historian and papyrologist, the first Polish private associate professor in ancient history with epigraphy and papyrology, lectured on the history of Greece at the Jagiellonian University in Kraków and conducted research on the judiciary (Laocrits), the law of obligations and issues of rental and lease. The article, together with the accompanying source edition, presents Stefan Waszyński's connection with the Academy of Arts and Sciences. In the winter semesters of 1906/1907 and 1907/1908, he received a scholarship from the Wiktor Osławski Foundation and went on a research trip to Germany, France, England, Italy and Egypt. The text, based on archival materials kept in the Archive of Science of the Polish Academy of Sciences and the Polish Academy of Arts and Sciences and the Scientific Library of Polish Academy of Arts and Sciences and the Polish Academy of Sciences in Kraków, fills the cognitive gap in research on Stefan Waszyński's life and work.

Keywords: Stefan Waszyński, Ulrich Wilcken, historian, papyrologist, ancient history, Polish Academy of Arts and Sciences, Jagiellonian University, Wiktor Osławski Foundation, scholarship, 19th century, 20th century

Słowa kluczowe: Stefan Waszyński, Ulrich Wilcken, historyk, papirolog, historia starożytna, Akademia Umiejętności, Uniwersytet Jagielloński, Fundacja Wiktora Osławskiego, stypendium, XIX wiek, XX wiek

[...] za cel wytyczny życia postawił sobie słuzenie nauce*.

Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie związków Stefana Waszyńskiego z Akademią Umiejętności i określenie wpływu, jaki instytucja ta wywarła na doskonalenie warsztatu naukowego historyka starożytności i papirologa, a młody uczoney — na działalność Akademii. W latach 1906–1907 Stefan Waszyński był stypendystą Akademii Umiejętności i dzięki subwencjom z fundacji Wiktora Osławskiego prowadził badania za granicą, gdzie pogłębiał znajomość dziejów świata starożytnego. Do artykułu dołączona jest edycja źródłowa, obejmująca dwa sprawozdania Stefana Waszyńskiego ze stypendialnego wyjazdu do Niemiec, Francji, Anglii, Włoch i Egiptu oraz jego list do Bolesława Ulanowskiego — sekretarza generalnego Akademii Umiejętności — z 1907 r. Wytypowane do edycji archiwalia są zajmujące ze względu na zawarte w nich informacje o zasięgu badań naukowych świata antycznego, prowadzonych przez stypendystę w kontekście ekonomicznym i prawnym, w wyniku których opracował on trzy rozprawy z tematyki dzierżawy i najmu w starożytności. Artykuł wypełnia lukę poznawczą w badaniach nad życiem i pracą Stefana Waszyńskiego. Jedyne dostępne studia na ten temat to tekst Anny M. Kruszyńskiej, zamieszczony na stronie internetowej Stowarzyszenia Historyków Starożytności¹, oraz krótki biogram opublikowany w słowniku opracowanym przez Joachima Śliwę². Jako „wuj Stefan”, bez podania nazwiska, Waszyński występuje także we wspomnieniach Zbigniewa Grabowskiego³. Ciekawym źródłem informacji o pobycie Stefana Waszyńskiego w Egipcie są edycje listów historyka i egiptologa Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza — inżyniera i dyrektora Kompanii Towarzystwa Budowy Kanału Sueskiego — zachowanych w zbiorach Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, opublikowane przez Krystynę Stachowską w „Roczniku Biblioteki PAN w Krakowie”⁴. Wartą uwagi pozycją wydawniczą jest edycja źródłowa części *Dziennika* Tadeusza Smoleńskiego z czasu jego badań terenowych w Egipcie⁵. Nie można również

* *Śp. Stefan Waszyński*, „Tygodnik Ilustrowany” 1.08.1908, nr 31, s. 629.

¹ A.M. Kruszyńska, *Stefan Waszyński (1872–1908)*, stowarzyszeniehistorykowstarozytnosci.edu.pl/nasi-mistrzowie [dostęp 7.02.2023].

² J. Śliwa, *Starożytny Egipt oczami Polaków. Słownik biograficzny egiptologów, archeologów i badaczy pokrewnych dziedzin, podróżników i kolekcjonerów oraz literatów i malarzy zafascynowanych przeszłością i teraźniejszością Egiptu*, Kraków 2019, s. 324.

³ Z. Grabowski, *Śpiew dziewcząt. Opowieść o dzieciństwie*, Londyn 1964, s. 29–31.

⁴ K. Stachowska, *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza. Rok 1906*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1993, t. 38, s. 105–185; eadem, *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1907–1908*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1994, t. 39, s. 55–100; eadem, *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1908–1909*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1995, t. 40, s. 133–165.

⁵ Eadem, *Z egipskiego „Dziennika” Tadeusza Smoleńskiego. (Dwie kampanie wykopaliskowe)*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1988, t. 33, s. 59–147. Zob. Biblioteka Jagiellońska

pominać opracowania Krzysztofa Szczygielskiego o prawach antycznych, w którym autor skrupulatnie wymienia wszystkie prace naukowe Stefana Waszyńskiego obejmujące problematykę sądownictwa, prawa zobowiązań oraz dzierżawy i najmu⁶, a także nekrologów i wspomnień opublikowanych po śmierci Stefana Waszyńskiego w czasopismach z 1908 r. — „Ateneum Polskie”, „Eos”, „Książka”, „Tygodnik Ilustrowany”.

W artykule wykorzystano akta kancelaryjne Akademii Umiejętności, przechowywane w Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie: Korespondencję Sekretarza Generalnego Akademii Umiejętności z lat 1906–1909, Protokoły posiedzeń zarządu Akademii Umiejętności z roku 1906 i Protokoły posiedzeń Wydziału II Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności z lat 1906–1907. Cennym źródłem archiwalnym jest rękopis 2402, przechowywany w Dziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, zawierający listy do sekretarza generalnego Akademii Bolesława Ulanowskiego, otrzymywane od wielu uczonych i badaczy (m.in. Stefana Waszyńskiego i Tadeusza Smoleńskiego)⁷. Uwzględniono tu także fragment korespondencji Stefana Waszyńskiego z lat 1898–1906 ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej⁸. Archiwalia uzupełniają *Sprawozdania Sekretarza Generalnego z czynności Akademii*, drukowane w „Roczniku Akademii Umiejętności w Krakowie” z lat 1907/1908, 1908/1909, 1916/1917, oraz prace Stefana Waszyńskiego, opublikowane w „Sprawozdaniach z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” i „Międzynarodowym Biuletynie Akademii Umiejętności w Krakowie”.

Stefan Waszyński — syn Nepomucena (1830–?), nauczyciela gimnazjalnego, i Eugenii z domu Cassius (1836–1911) — urodził się 31 stycznia 1872 r. w Poznaniu⁹. Po ukończeniu poznańskiego gimnazjum św. Marii Magdaleny i zdaniu matury w 1894 r. rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu we Fryburgu (Szwajcaria), kontynuowane w Berlinie i Heidelbergu¹⁰. Był uczniem wybitnych historyków, epigrafików, historyków sztuki, filozofów

[BJ], sygn. Rkps 7417 III; *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej. Nr 7001–8000, Cz. 1, nr 7001–7500*, oprac. A. Jałbrzykowska, Kraków 1966, s. 149.

⁶ K. Szczygielski, *Prawa antyczne w piśmiennictwie polskim w latach 1900–1945*, Białystok 2020.

⁷ Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie [Bibl. Nauk. PAU i PAN], sygn. Rkps 2402, t. 3. Zob. *Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Sygnatury 2299–2630*, oprac. Z. Jabłoński, A. Preissner, B. Schnaydrowa, Wrocław 1967, s. 85–86.

⁸ BJ, sygn. Rkps 7935 III. Zob. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej. Nr 7001–8000. Cz. 3, nr 7801–8000*, oprac. A. Jałbrzykowska, Kraków 1967, s. 184–185.

⁹ Więcej o rodzinie Kassjusów zob. csw2020.com.pl/biogram/kassysz [dostęp 7.02.2023]; A. Szyperski, *Geografia talentów wielkopolskich*, „Wici Wielkopolskie” 1933, t. 3, nr 6, s. 46.

¹⁰ J. Nowak, *Stypendium fryburskie Władysława Czartoryskiego w latach 1891–1914. (Z dziejów Polaków za granicą)*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1993, t. 38, s. 95.

oraz filologów klasycznych (m.in. Paula Scheffera-Boichorsta, Hermanna Dielsa, Kuno Fischera, Eduarda Heycka, Ottona Hirschfelda, Ulricha Köhlera, Maxa Lenza, Erwina Rohdego i Henry'ego Thodego¹¹). 30 lipca 1898 r. na uniwersytecie w Berlinie Waszyński obronił rozprawę doktorską, zatytułowaną *De servis Atheniensium publicis*¹² (*O niewolnikach państwowych w Atenach*), uzyskując doktorat z filozofii w dziedzinie historii starożytnej¹³. Wydarzenie to odnotował „Dziennik Poznański”¹⁴. Pracą napisaną w języku łacińskim, dowodzącą talentu do krytycznej analizy źródeł i szczegółowej wiedzy o nich, młody doktor wyznaczył nurt swoich zainteresowań historycznych, dotyczących stosunków ekonomiczno-społecznych świata starożytnego¹⁵. Po obronie doktoratu Waszyński wzbogacał naukę wartościowymi pracami, publikując w specjalistycznych periodykach¹⁶. W niemieckim czasopiśmie „Hermes” ogłosił artykuł zatytułowany *Über die Rechtliche Stellung der Staatssclaven in Athen*¹⁷ (*O statusie prawnym niewolników państwowych w Atenach*), będący uzupełnieniem dysertacji doktorskiej, a w „Rocznikach Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” — pracę pt. *Adam Mickiewicz. Jego historiozoficzne i społeczne poglądy*¹⁸, zadedykowaną pamięci wuja Michała Cassiusa (1826–1891)¹⁹. Prace naukowe drukował również w czasopiśmie z zakresu filologii klasycznej „Eos”, wydawanym przez Polskie Towarzystwo Filologiczne. Na łamach „Eosu” ukazały się jego dwa artykuły: *O autentyczności korespondencji Pausaniasa z Kserksesem przechowanej u Tu-*

¹¹ Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 3665–3682 (Notatki Stefana Waszyńskiego z wykładów uniwersyteckich). Zob. *Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Sygnatury 3607–4003*, oprac. B. Schnaydrowa, J. Staszcz, red. Z. Jabłoński, Wrocław 1976, s. 16–19

¹² S. Waszyński, *De servis Atheniensium publicis*, Berolini 1898.

¹³ *Corpus studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51–1917/18. T–Ż*, red. K. Stopka, Kraków 2015, s. 352; U. Perkowska, *Corpus Academicorum Facultatis Philosophiae Universitatis Jagellonicae 1850–1945*, Kraków 2007, s. 406.

¹⁴ *Wiadomości miejscowe i potoczne*, „Dziennik Poznański” 5.08.1898, nr 177, s. 3.

¹⁵ Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności [Archiwum Nauki PAN i PAU], sygn. PAU KSG 271/1906 (Opinia Bronisława Dembińskiego o Stefanie Waszyńskim dla Akademii Umiejętności, rkps, bd., bp.).

¹⁶ *Stefan Waszyński* [nekrolog], „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1908, t. 14, nr 2, s. 224.

¹⁷ S. Waszyński, *Über die Rechtliche Stellung der Staatssclaven in Athen*, „Hermes” 1899, Bd. 34, H. 4, pp. 553–567.

¹⁸ Idem, *Adam Mickiewicz. Jego historiozoficzne i społeczne poglądy*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 1901, t. 27, z. 1, s. 5–96. Zob. także J. Kallenbach, *S. Waszyński, „Adam Mickiewicz i jego historiozoficzne i społeczne poglądy”*, „Kwartalnik Historyczny” 1901, t. 15, s. 87–90; Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Stefana Waszyńskiego z 22.12.1907 r., t. 3, mkf).

¹⁹ E. Kozłowski, *Michał Kassjusz (zm. 1891)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław 1966–1967, s. 198.

cydydesa *P*⁰ oraz *Pap. Londiniensis 1166*²¹, a także recenzja monografii *История государственного откупа в римской империи* (*Historia dzierżawy państwowej w Cesarstwie Rzymskim od Augusta do Dioklecjana*) rosyjsko-amerykańskiego historyka i badacza antyku Michaiła Rostowcewa (1870–1952)²².

Efektom kilkuletnich, rzetelnych studiów Stefana Waszyńskiego nad papiirusami, prowadzonych głównie pod kierunkiem niemieckiego historyka i papirologa Ulricha Wilckena (1862–1944)²³, było obszerne dzieło pt. *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 1, *Die Privatpacht (Studia papiusowe historii dzierżawy ziemi rolnej*. Vol. 1, *Prywatna dzierżawa*), wydane w 1905 r. nakładem wydawnictwa Benedictusa Gotthelfa Teubnera²⁴. „Praca ta, świadcząca o gruntownych badaniach i o doskonałym, metodycznym wyszkoleniu, stanowi cenny przyczynek do dziejów gospodarczych stonków świata starożytnego, zwłaszcza do historii wewnętrznej Egiptu w dobie Ptolemeuszów”²⁵. Na podstawie tej rozprawy Stefan Waszyński uzyskał 26 października 1905 r. nostryfikację dyplomu doktorskiego na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i otrzymał *veniam legendi*²⁶. Jako docent prywatny historii starożytnej wraz z epigrafiką i papirologią prowadził wykłady z dziejów Grecji na krakowskiej Alma Mater u początków tworzenia się katedry historii starożytnej²⁷.

Stefan Waszyński brał aktywny udział w życiu akademickim Krakowa, uczestnicząc m.in. w posiedzeniach Akademii Umiejętności, które były doskonałą okazją do wzięcia udziału w zajmującej dyskusji i zdobycia nowych wiadomości o starożytnym świecie. W styczniu 1906 r. był obecny na posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii, podczas którego program swojej pracy pt. *Rerum slavicarum fontes Byzantini*²⁸ przedstawił filolog klasyczny i bizanty-

²⁰ S. Waszyński, *O autentyczności korespondencji Pausaniasa z Kserksesem przechowanej u Tucydyesa I*, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1900, t. 6, nr 1, s. 113–117.

²¹ Idem, *Pap. Londiniensis 1166*, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1907, t. 13, nr 2, s. 150–160.

²² S. Waszyński, *M. Rostowcew*, „Istoriia gosudarstwiennago otкупа w rimskoj impierii”, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1902, t. 8, nr 1, s. 198–203.

²³ U. Wilcken, *Nachwort*, „Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete” 1913, Bd. 5, s. 23.

²⁴ S. Waszyński, *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 1, *Die Privatpacht*, Leipzig–Berlin 1905.

²⁵ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 271/1906 (Opinia Bronisława Dembińskiego o Stefanie Waszyńskim dla Akademii Umiejętności, rkps, bd., bp.).

²⁶ *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51–1917/18*. T–Ż, red. K. Stopka, Kraków 2015, s. 352.

²⁷ Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 11 5666–11 567 (Wykłady uniwersyteckie Stefana Waszyńskiego z 1905 i 1906 r.); T. Smoleński, *Dr Stefan Waszyński*, „Ateneum Polskie” 1908, t. 3, nr 1, s. 123.

²⁸ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II–3 (Zaproszenie z 17.01.1906 r. na posiedzenie Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności dnia 22.01.1906 r., rkps, masz.,

nista Leon Sternbach²⁹. Pół roku później, 18 czerwca 1906 r., na kolejnym takim posiedzeniu wysłuchał referatu *O egiptologii nowoczesnej*³⁰, który zaprezentował historyk i egiptolog Tadeusz Smoleński (1884–1909)³¹. Głos w dyskusji zabrał Stefan Waszyński, zgromadzeni na posiedzeniu prawnicy, Fryderyk Zoll starszy³² i Bolesław Ulanowski³³, oraz historyk Karol Potkański³⁴. Pracą naukową zdobył sobie Waszyński stanowisko w nauce oraz zjednał uznanie krakowskiego i lwowskiego środowiska uczonych. Zbiegło się to w czasie z doskonałym okresem w działalności Akademii Umiejętności, która pod kierunkiem sekretarza generalnego Bolesława Ulanowskiego była u szczytu swoich możliwości finansowych. Profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego skupieni wokół Akademii Umiejętności, mając na względzie jej potrzeby badawcze i wydawnicze, zainteresowani byli młodą kadrą naukową i ożywieniem zaniedbanych studiów świata starożytnego. Wynikało to z potrzeb zarówno Akademii, jak i Uniwersytetu Jagiellońskiego, w którym nie było katedry historii starożytnej. Niekorzystne warunki materialne utrudniały Waszyńskiemu realizację perspektywicznych planów naukowych, które w pewnym stopniu mogła ułatwić zakładana wówczas w Aka-

druk, k. 316); Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II-3 (Protokół posiedzenia Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności z 22.01.1906 r., rkps, k. 317); L. Sternbach, *Rerum slavicarum fontes Byzantini*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1906, t. 11, nr 1, s. 6–7.

²⁹ K. Korus, *Leon Samuel Sternbach (1864–1940)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 43, Kraków 2004, s. 473–475.

³⁰ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 281/1906 (Zgłoszenia odczytów z 28.05.1906 r. na posiedzenie Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w czerwcu i lipcu 1906 r., rkps, bp.); Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II-3 (Zaproszenie z 13.06.1906 r. na posiedzenie Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności dnia 18.06.1906 r., rkps, druk, k. 336); Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II-3 (Protokół posiedzenia Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności z 18.06.1906 r., rkps, k. 337); T. Smoleński, *O dzisiejszym stanie badań egiptologicznych*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1906, t. 11, nr 6, s. 9–20; idem, *État actuel des recherches égyptologiques (O dzisiejszym stanie badań egiptologicznych)*, „Bulletin international de l’Académie des sciences de Cracovie” 1906, no. 6–7, p. 65–84.

³¹ K. Grodziska, *Tadeusz Samuel Smoleński (1884–1909)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 39, Warszawa 1999–2000, s. 274–276.

³² Członek czynny Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności od 1873 r., dyrektor Wydziału w latach 1886–1917, wiceprezes Akademii Umiejętności w latach 1890–1917 (J. Sondel, *Fryderyk Zoll starszy (1834–1917)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 153–161).

³³ Członek czynny Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności od 1893 r., sekretarz Wydziału w latach 1898–1919, sekretarz generalny Akademii Umiejętności w latach 1903–1919 (Wacław Uruszczak, *Bolesław Ulanowski (1860–1919)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa*, s. 195–201).

³⁴ Członek korespondent Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności od 1901 r. (H. Barycz, *Jan Nepomucen Karol Potkański (1861–1907)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 27, Wrocław 1982, s. 724–730).

demii Umiejętności fundacja Wiktora Osławskiego³⁵. Pomocą i wskazówkami w związku ze stypendium służył Stefanowi Waszyńskiemu profesor Wincenty Zakrzewski (1844–1918) — historyk i członek czynny Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii, który w młodym badaczu upatrywał potencjalnego specjalisty z zakresu historii powszechnej starożytnej do pozyskania. On również zapewniał Stefana Waszyńskiego, że po powrocie do kraju będzie miał prawo do zapomogi z fundacji Wiktora Osławskiego dla stypendystów powracających z zagranicy, w wysokości 1,400–1,8 tys. koron³⁶.

W czerwcu 1906 r. Stefan Waszyński zwrócił się do zarządu Akademii Umiejętności z prośbą o przyznanie na rok 1906/1907 stypendium z fundacji Wiktora Osławskiego. Zamierzał wyjechać do Anglii i tam poszerzać swoją znajomość kultury starożytnej pod względem prawnym i ekonomicznym³⁷. Prośbę argumentował chęcią zebrania materiału naukowego i przygotowania studium dotyczącego dzierżawy ziemi publicznej w Egipcie w czasach ptolemejskich, rzymskich i bizantyńskich. W planach miał wydanie drugiego tomu pracy pt. *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 2, *Die öffentlichen Pachtverhältnisse* (*Studia papirusowe historii dzierżawy ziemi rolnej*. Vol. 2, *Umowy najmu publicznego*). Do podania załączył metrykę urodzenia i sześć publikacji. Zarząd Akademii zwrócił się do Bronisława Dembińskiego (1858–1939) — historyka i członka korespondenta Wydziału Historyczno-Filozoficznego³⁸ — z wnioskiem o rekomendację w tej sprawie. Analizując dorobek naukowy starożytnika, Dembiński w przesłanej opinii pisał:

Dotychczasowe studia dra Waszyńskiego uprawniają do najlepszych nadziei i każą się spodziewać, że ze swej naukowej podróży wróci z poważnym na-

³⁵ Wiktor Osławski (1814–1893), mecenas nauki i sztuki, kolekcjoner, powstaniec listopadowy. W 1892 r. przekazał Akademii Umiejętności majątek w wysokości 550 tys. koron. W chwili realizacji fundacji w 1905 r. wartość zapisu razem z procentami wynosiła 1,62 mln koron. Zgodnie z wolą ofiarodawcy z tej sumy miały być ustanowione cztery roczne stypendia dla młodych uczonych po 5 tys. koron (J. Hulewicz, *Wiktor Osławski (1814–1893)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 24, Wrocław 1979, s. 367–369; M. Nędza, *Polityka stypendialna Akademii Umiejętności w latach 1878–1920. Fundacje Gałęzowskiego, Pileckiego i Osławskiego*, Wrocław 1978, s. 17–23).

³⁶ S. Szczur, *Wincenty Zakrzewski (1844–1918)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2002, s. 79–85; BJ, sygn. Rkps 7935 III (Fragment korespondencji Stefana Waszyńskiego z lat 1898–1906. Listy od Wincentego Zakrzewskiego z 1905 r., rkps, k. 122–136, 139); M. Nędza, *Polityka stypendialna*, s. 29–30.

³⁷ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 271/1906 (Podanie Stefana Waszyńskiego z 10.06.1906 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

³⁸ Członek korespondent Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności od 1899 r., członek czynny Wydziału od 1917 r. Bronisław Dembiński utrzymywał znajomość z młodym badaczem i wymieniał się z nim spostrzeżeniami na temat dalszej drogi uniwersyteckiej starożytnika. Zob. BJ, sygn. Rkps 7935 III (Fragment korespondencji Stefana Waszyńskiego z lat 1898–1906. Listy od Bronisława Dembińskiego z lat 1899–1902 i 1905 r., rkps, k. 9–17).

ukowym plonem. Usiłowania p. Waszyńskiego zasługują przeto na zupełne poparcie, tym więcej że należy u nas do rzadkich pracowników, poświęcających swój trud samodzielnemu badaniu ważnych epok dziejów powszechnych. Należy się spodziewać, że dr Waszyński sam zajmie poważne stanowisko w nauce i że wychowa uczniów zdolnych do oryginalnej pracy nad światem starożytnym. Nauka polska zdobędzie przez to ważną zasługę wobec powszechnej historycznej literatury. Zdaniem moim przeto zasługuje dr Stefan Waszyński w całej pełni na stypendium, o które się ubiega jako bardzo poważna i potrzebna siła naukowa³⁹.

Dembiński podkreślił również, że wskazane byłoby, aby praca Stefana Waszyńskiego w obszernym streszczeniu ukazała się w „Bulletin international de l'Académie des sciences de Cracovie” („Międzynarodowym Biuletynie Akademii Umiejętności w Krakowie”). 17 października 1906 r. komitet fundacji Wiktora Osławskiego przyznał Stefanowi Waszyńskiemu stypendium w kwocie 5 tys. koron (płatne w dwóch ratach po 2,5 tys. koron) na wyjazd za granicę w celach naukowych⁴⁰. Przyznane fundusze pozwoliły mu w półroczu zimowym 1906/1907 pracować naukowo w Lipsku, Paryżu, Londynie i Oksfordzie. Podczas pobytu w Anglii Stefan Waszyński prowadził badania naukowe w British Museum w Londynie i w Bodleian Library w Oksfordzie, gdzie nawiązał kontakty z brytyjskimi uczonymi: egiptologiem Bernardem Pyne Grenfellem (1869–1926) i papirologiem Arthurem Surridgem Hunttem (1871–1934)⁴¹. W lutym 1907 r. Stefan Waszyński przesłał do Akademii Umiejętności sprawozdanie z wykorzystania pierwszej raty stypendium⁴², a Akademia znów powierzyła je ocenie Bronisława Dembińskiego, który pomyślnie wypowiedział się o „umiejętnym kierunku pracy i umiejętnym wyzyskaniu czasu” podczas pobytu za granicą przez docenta Uniwersytetu Jagiellońskiego⁴³.

26 czerwca 1907 r. Stefan Waszyński skierował do zarządu Akademii Umiejętności podanie o ponowne przyznanie stypendium z fundacji Wiktora Osław-

³⁹ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 271/1906 (Opinia Bronisława Dembińskiego o Stefanie Waszyńskim dla Akademii Umiejętności, rkps, bd., bp.).

⁴⁰ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 482/1906 (Pismo Bolesława Ulanowskiego z 18.10.1906 r. do Stefana Waszyńskiego, masz., bp.); Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU I-9 (Protokół posiedzenia Zarządu Akademii Umiejętności z 25.10.1906 r., rkps, s. 487); *Nagrody i konkursy*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1906/1907, s. 164; Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 99/1907 (Pismo Bolesława Ulanowskiego z 14.02.1907 r. do C.K. Namiestnictwa, masz., bp.).

⁴¹ T. Smoleński, *Stefan Waszyński*, „Książka” 1908, t. 8, nr 9, s. 380.

⁴² Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 121/1907 (Sprawozdanie Stefana Waszyńskiego z 20.02.1907 r. dla Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁴³ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 121/1907 (Opinia Bronisława Dembińskiego z 27.02.1907 r. o Stefanie Waszyńskim dla Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

skiego⁴⁴. Zarząd Akademii przekazał sprawę Bronisławowi Dembińskiemu, który przychylnie wypowiedział się zarówno o dotychczasowych osiągnięciach młodego badacza, jak i o jego planach na przyszłość⁴⁵. Dzięki stypendium w wysokości 5 tys. koron⁴⁶ Stefan Waszyński wyjechał na badania naukowe do Niemiec, Włoch i Egiptu. W 1907 r. przyjechał do Krakowa, gdzie 12 listopada na posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności omówił swoją pracę pt. *Laokryci i τὸ κοινὸν(ν) δι(καστήριον)*, poświęconą sądom kapłanów egipskich (laokrytów)⁴⁷. Głos w dyskusji zabrał m.in. znany prawnik i papirolog Rafał Taubenschlag (1881–1958), pozostający z referentem w otwartym konflikcie, którego powodem była negatywna recenzja rozprawy habilitacyjnej Taubenschlaga pt. *Organizacja sądowa Egiptu w rzymskiej i bizantyjskiej epoce*⁴⁸, sporządzona przez Waszyńskiego. Ze źródeł archiwalnych nie wynika jednak, czego dotyczyła krytyka Taubenschlaga. Streszczenie pracy Stefana Waszyńskiego ukazało się w wydawnictwach Akademii⁴⁹, podobnie jak opracowanie zatytu-

⁴⁴ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 312/1907 (Podanie Stefana Waszyńskiego z 26.06.1907 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.); K. Stachowska, *Z listów Wincentego Zakrzewskiego do Tadeusza Smoleńskiego z lat 1905–1908*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1989, t. 34, s. 139.

⁴⁵ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 312/1907 (Opinia Bronisława Dembińskiego z 27.09.1907 r. o Stefanie Waszyńskim dla Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁴⁶ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 312/1907 (Protokół posiedzenia komitetu dla rozdania stypendiów i zapomóg im. śp. Wiktora Osławskiego z 17.10.1907 r., rkps, bp.); *Nagrody i konkursy*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1907/1908, s. 159; Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 170/1908 (Pismo Bolesława Ulanowskiego z 10.03.1908 r. do C.K. Namiestnictwa, rkps, bp.).

⁴⁷ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II-4 (Zaproszenie z 7.11.1907 r. na posiedzenie Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności dnia 12.11.1907 r., rkps, druk, k. 34); Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II-4 (Protokół posiedzenia Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności z 12.11.1907 r., rkps, k. 35); *Sprawozdanie sekretarza generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1907 do kwietnia 1908*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1907/1908, s. 84.

⁴⁸ J. Sondel, *Rafał Taubenschlag (1881–1958)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa*, s. 297–304. Więcej na temat polemiki Stefana Waszyńskiego z Rafałem Taubenschlagiem w sprawie sądów kapłanów egipskich (laokrytów) zob. S. Waszyński, *Sądy Laokrytów*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1907, t. 32, s. 984–1004; idem, *Sądy Laokrytów (Druga moja i ostatnia krytyka wywodów dra R. Taubenschlaga)*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1908, t. 9, nr 1–2, s. 259–271; P.M. Żukowski, *Starania Rafała Taubenschlaga o uzyskanie veniam legendi na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1907–1913*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, t. 67, nr 2, s. 146–149; K. Szczygielski, *Prawa antyczne*, s. 62.

⁴⁹ S. Waszyński, *Laokryci i τὸ κοινὸν(ν) δι(καστήριον)*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1907, t. 12, nr 9, s. 5–9; idem, *Les laocrites et τὸ κοινὸν(ν) δι(καστήριον)*, „Bulletin international de l’Académie des sciences de Cracovie” 1907, no. 8–9, p. 119–124. „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” ukazują się od 1890 r. i zawierają streszczenia prac przedstawianych na posiedzeniach wydziałów Akademii. Jego odpowiednikiem dla czytelników z zagranicy jest wydawany od 1889 r. „Bulletin

łowane *Laokryci i τὸ κοινὸ (ν) δι (καστήριον)* czyli „Sędziowie ludu” i „Wspólny sąd”, które Akademia wydała w 1908 r. w „Rozprawach Wydziału Historyczno-Filozoficznego”⁵⁰.

W lutym 1908 r. Stefan Waszyński przesłał do Akademii Umiejętności sprawozdanie za półrocze zimowe 1907/1908, a wraz z nim — pracę pt. *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa*⁵¹. W trakcie posiedzenia Wydziału Historyczno-Filozoficznego 3 kwietnia 1909 r. zreferował ją Stanisław Wróblewski (1868–1938)⁵², po czym uchwalono, aby wydrukować ją w „Rozprawach Wydziału Historyczno-Filozoficznego”⁵³. W 1910 r. światło dzienne ujrzała *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód*⁵⁴.

W pierwszych dniach marca 1908 r. Stefan Waszyński przybył do Egiptu. Akademia Umiejętności oprócz pomocy finansowej zapewniła mu patronat hrabiego Tadeusza Bolesty-Koziebrodzkiego (1860–1916)⁵⁵ — prawnika, diploma-

international de l’Académie des sciences de Cracovie”, podający te same informacje w językach obcych (angielskim, francuskim, niemieckim, włoskim). Od 1891 r. wydawany osobno dla Wydziału Filologicznego i Historyczno-Filozoficznego.

⁵⁰ Idem, *Laokryci i τὸ κοινὸ (ν) δι (καστήριον)* czyli „Sędziowie ludu” i „Wspólny sąd”, „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny” 1908, seria II, t. 26, s. 1–21; *Sprawozdanie sekretarza generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1908 do kwietnia 1909*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1908/1909, s. 90. Po śmierci Stefana Waszyńskiego praca ukazała się w języku niemieckim: *Die Laokriten und τὸ κοινὸ (ν) δι (καστήριον)*, „Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete” 1913, Bd. 5, s. 1–22. Zob. także J. Partsch, *Juristische Literaturübersicht*, „Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete” 1913, Bd. 5, s. 522.

⁵¹ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 129/1908 (Sprawozdanie Stefana Waszyńskiego z 20.02.1908 r. dla Akademii Umiejętności, rkps, bp.); Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Stefana Waszyńskiego z 23.02.1908 r., t. 3, mkf). Bruliony opracowania zob. Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 11 564 (Prace Stefana Waszyńskiego z lat 1908–1910, rkps, k. 92–156); *Katalog rękopisów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie. Sygnatury 11 500–11 970*, oprac. E. Danowska, J.M. Dziewulska, B. Sieraczyńska, Kraków 2007, s. 42.

⁵² Członek korespondent Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności od 1909 r., członek czynny Wydziału od 1918 r. (A. Mączyński, *Stanisław Wróblewski (1868–1938)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa*, s. 253–260).

⁵³ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU W II–4 (Protokół posiedzenia Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności z 3.04.1909 r., rkps, k. 110).

⁵⁴ S. Waszyński, *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód*, „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny” 1910, seria II, t. 28, s. 205–240; *Sprawozdanie sekretarza generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1909 do kwietnia 1910*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1909/1910, s. 85, 87. Zob. także A. Berger, *S. Waszyński, „Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód”*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1910, t. 35, s. 248–252.

⁵⁵ J. Zdrada, *Tadeusz Koziebrodzki (1860–1916)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, Wrocław 1968–1969, s. 616. Zob. także Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Stefana Waszyńskiego z 23.02.1908 r., t. 3, mkf).

ty austriackiego i szambelana dworu cesarskiego, który jako agent i konsul generalny w Kairze zajmował się polskimi uczonymi w Egipcie od grudnia 1904 r. — a także opiekuna w osobie znakomitego francuskiego egiptologa Gastona Maspera (1846–1916)⁵⁶. „Akademia krakowska poruszyła przed kilkunastu laty myśl wzięcia udziału w poszukiwaniach egiptologicznych, i z tego powodu weszła w bliższe zetknięcie z śp. Maspero. Przedwcześnie zmarli młodzi uczeni Smoleński i Waszyński korzystali z uprzejmości Dyrektora Muzeum w Kairze”⁵⁷. Niezbędnych porad i wskazówek Stefanowi Waszyńskiemu przed jego przyjazdem do Kraju Faraonów udzielał również Tadeusz Smoleński, który od 1905 r. przebywał w Egipcie na leczeniu klimatycznym, gdzie rozpoczął studia z archeologii i filologii egipskiej pod kierunkiem Gastona Maspera⁵⁸. „Pisze mi p. Waszyński, że według życzenia Akademii przyjedzie w początkach lutego do Egiptu i weźmie udział w mojej wyprawie. Bardzo mnie to ucieszyło; piszę do niego równocześnie podając różnorodne szczegóły podróży i zakupów”⁵⁹. Smoleński spodziewał się, że Waszyński weźmie z nim udział w wykopaliskach⁶⁰, o czym zapewniał go także Wincenty Zakrzewski, pisząc w liście z marca 1907 r., że gość „z wielką satysfakcją tak się urządzi, aby w Egipcie być właśnie wtedy, kiedy Pan będziesz kopał, boć dla niego zobaczyć, jak się wydobywa z grobów te papirusa, którymi się zajmuje, pewno będzie wielką gratką”⁶¹. Jak wynika z korespondencji Stefana Waszyńskiego i Bolesława Ulanowskiego oraz Tadeusza

⁵⁶ Członek czynny zagraniczny Akademii Umiejętności od 1907 r. (*Poczet członków Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1872–2000*, red. R. Majkowska, Kraków 2006, s. 163).

⁵⁷ *Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1916 do kwietnia 1917*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1916/1917, s. 10. Więcej na temat zapoczątkowania przez Akademię Umiejętności austro-węgierskich badań archeologicznych nad Nilem zob. K. Stachowska, *Wkład Akademii Umiejętności w początki polskich badań wykopaliskowych w Egipcie w latach 1906–1914*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1972, t. 18, s. 93–148; *Tadeusz Smoleński (1884–1909). Pisma naukowe i publicystyczne*, oprac. J. Śliwa, L. Zinkow, Kraków 2010.

⁵⁸ W latach 1905–1908 Tadeusz Smoleński pobierał od Zarządu Akademii Umiejętności stypendium z legatu Malwiny Jankowskiej w wysokości 600 koron rocznie na dofinansowanie studiów zagranicznych. W 1907 i 1908 r. brał on udział w dwóch austro-węgierskich ekspedycjach wykopaliskowych w Szarunie i el-Gamhud. Zob. B. Wilk, *Stypendysta Akademii. Związki Tadeusza Smoleńskiego (1884–1909) z Akademią Umiejętności*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2023, t. 29, s. 63–94, DOI 10.4467/12332135KRA.23.003.18611.

⁵⁹ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 41/1908 (Pismo Tadeusza Smoleńskiego z 4.01.1908 r. do Bolesława Ulanowskiego, rkps, bp.). Zob. także Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Stefana Waszyńskiego z 23.02.1908 r., t. 3, mkf).

⁶⁰ Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Tadeusza Smoleńskiego z 17.02.1908 r., t. 3, mkf); K. Stachowska, *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1907–1908*, s. 91, 92.

⁶¹ K. Stachowska, *Z listów Wincentego Zakrzewskiego*, s. 139.

Smoleńskiego i Mieczysława Geniusza, młodzi badacze nie mogli jednak porozumieć się w tej kwestii, a pobyt papirologa w Egipcie okazał się zbyt krótki, aby mogli oni wspólnie uczestniczyć w wykopaliskach⁶².

Pierwsze spotkanie ze Stefanem Waszyńskim zapadło Tadeuszowi Smoleńskiemu w pamięci, co odnotował w swoim *Dzienniku*: „Przyjechał Waszyński i wieczór z nim spędzony. Może do Lwowa pójdzie na profesurę. Pogromił Taubenschlaga. Poważny człek ten Waszyński i nie do zlekceważenia⁶³. W towarzystwie Tadeusza Smoleńskiego Stefan Waszyński zwiedził kościoły koptyjskie, synagogę i mury rzymskiej twierdzy Babilon, sam wybrał się natomiast na zwiedzanie piramid: „jestem wciąż jeszcze pod wielkim wrażeniem jakie mi dały piramidy, nie mniej także i krajobrazy tutejsze sielskie o dziwnym jakimś smutnym, może biblijnym uroku; dla mnie niezwykle też imponujące przyglądać się tutejszej uprawie ziemi, zupełnie te same sposoby, które znam z tekstów⁶⁴. Z entuzjazmem badał on starożytne zabytki i życie fellachów i przez kilka tygodni zwiedzał muzeum kairskie, gdzie z własnych środków zakupił mnóstwo fotografii arcydzieł faraonów do ilustrowania swoich wykładów⁶⁵.

Z początkiem maja 1908 r. Stefan Waszyński wyjechał do Ziemi Świętej⁶⁶. Zwiedził Palestynę i przez Syrię udał się do Grecji⁶⁷. Zmarł niespodziewanie 29 lub 30 czerwca 1908 r. w czasie pobytu w Atenach⁶⁸. „Nie zobaczył już Krety, ani kopań Evansa. Los kazał mu lec pod Partenonem, pokryła go ciepła ziemia ruin ateńskich⁶⁹. Wraz ze śmiercią Stefana Waszyńskiego polską naukę o starożytności dotknęła bolesna strata. Odszedł młody uczonec, „badacz pełen gruntowności w hipotezach, ścisłości w interpretacji filologicznej i wytrwałości w sądzie⁷⁰, któremu przepowiadano katedrę historii starożytnej w Krakowie lub we Lwowie. „Nauka polska i wszechnica krakowska tracą bardzo wiele. [...] Opuścił nas uczonec europejskiej miary, po którym spodziewano się, że będzie długie lata pracował dla chwały imienia polskiego, dla naszej ubogiej literatury naukowej i dla kształcącej się młodzieży⁷¹.

⁶² Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Stefana Waszyńskiego z 14.03.1908 r., t. 3, mkf); K. Stachowska, *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1907–1908*, s. 96.

⁶³ K. Stachowska, *Z egipskiego „Dziennika”*, s. 137.

⁶⁴ Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 2402 (Korespondencja Bolesława Ulanowskiego. List od Stefana Waszyńskiego z 14.03.1908 r., t. 3, mkf).

⁶⁵ T. Smoleński, *Dr Stefan Waszyński*, s. 123.

⁶⁶ K. Stachowska, *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1908–1909*, s. 140, 141.

⁶⁷ T. Smoleński, *Dr Stefan Waszyński*, s. 124.

⁶⁸ Dostępne źródła nie precyzują, kiedy i z jakiego powodu zmarł uczonec.

⁶⁹ T. Smoleński, *Dr Stefan Waszyński*, s. 124.

⁷⁰ *Stefan Waszyński* [nekrolog], s. 224.

⁷¹ T. Smoleński, *Stefan Waszyński*, s. 380.

W lutym 1909 r. ojciec zmarłego papirologa, Nepomucen Waszyński, przesłał do Akademii Umiejętności list, informując, że po śmierci syna wystąpił z wnioskiem do urzędu spraw zagranicznych w Berlinie i do konsula generalnego w Atenach, aby pozostałe po Stefanie rękopisy i notatki przekazano Akademii⁷². Z początkiem 1909 r. odebrał dostarczone z Aten kufry, a rękopisy i notatki przesłał Akademii Umiejętności. Zaznaczył, że wśród materiałów jedna tylko rozprawa pt. *Najem usług*⁷³ jest przygotowana do druku, inne wymagają natomiast dokończenia⁷⁴. Na posiedzeniu zarządu Akademii Umiejętności 18 lutego 1909 r. sekretarz generalny Bolesław Ulanowski poinformował zgromadzonych o przekazaniu przez Nepomucena Waszyńskiego pozostałych po zmarłym synu notatek rękopiśmiennych⁷⁵. Jak wynika z fragmentu ostatniego listu Stefana Waszyńskiego do rodziców z 28 czerwca 1908 r., przywołanego przez jego ojca w piśmie do Akademii, Stefan Waszyński tak napisał o publikacji *Najem usług*, nad której zakończeniem pracował:

[...] chciałbym już teraz skończyć ową rzecz polską, którą mi Akademia będzie drukowała, a nad którą choć z wielkimi przerwami od trzech lat pracuję. Zamiast przedmowy mógłbym na karcie wstępnej napisać: 1905–1908 Wrocław–Berlin–Lipsk–Londyn–Oksford–Lipsk–Berlin–Rzym–Kair–Ateny, bo we wszystkich tych miejscowościach w tej kolei nad tą pracą coś robiłem, tu mniej tam więcej; trzeba więc już ją skończyć⁷⁶.

Nepomucen Waszyński napisał także, że będąc w Krakowie w październiku 1908 r., przekazał historykowi literatury i kustoszowi Biblioteki Jagiellońskiej, Józefowi Korzeniowskiemu (1863–1921)⁷⁷, zwoje i teki z notatkami i wypisami zebranych przez Stefana Waszyńskiego, odnoszącymi się głównie do drugiego tomu *Bodenpacht*, i poprosił, aby ten przekazał je na własność Akademii. „Może który z panów docentów Uniwer. Jagiell. będzie mógł zużytkować te no-

⁷² Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 103/1909 (Pismo Nepomucena Waszyńskiego z 17.02.1909 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁷³ Praca *Najem usług [w Egipcie]* miała stanowić drugą część publikacji pt. *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód*. Opracowanie ze skreśleniami zob. Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 11 564 (Prace Stefana Waszyńskiego z lat 1908–1910, rkps, k. 157–163); *Katalog rękopisów Biblioteki Naukowej*, s. 42.

⁷⁴ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 103/1909 (Pismo Nepomucena Waszyńskiego z 17.02.1909 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁷⁵ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU I–9 (Protokół posiedzenia Zarządu Akademii Umiejętności z 18.02.1909 r., rkps, s. 630).

⁷⁶ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 103/1909 (Pismo Nepomucena Waszyńskiego z 17.02.1909 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁷⁷ Członek korespondent Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności od 1911 r. (S. Konarski, *Józef Korzeniowski (1863–1921)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, Wrocław 1968–1969, s. 176–177).

tatki i wyciągi, na których wyszukanie i spisanie śp. syn nasz Stefan ostatnie lata przy mozolnych poszukiwaniach strawił⁷⁸. 22 lutego 1909 r. sekretarz generalny zwrócił się do Józefa Korzeniowskiego w sprawie przekazania depozytu do kancelarii Akademii Umiejętności⁷⁹, a w marcu 1909 r. poinformował Nepomucena Waszyńskiego o złożeniu przez niego rękopisów, których rozpatrzeniem miał zajmować się Wydział Historyczno-Filozoficzny, w miejscu przeznaczenia⁸⁰.

Związki Stefana Waszyńskiego z Akademią Umiejętności przyniosły korzyści zarówno badaczowi, jak i zasłużonej dla nauki instytucji, która dzięki ofiarności polskiego społeczeństwa mogła wspierać uzdolnionych badaczy, rokujących na przyszłość. Mecenat Akademii Umiejętności ułatwił rozwój naukowy i osiągnięcia badawcze Stefana Waszyńskiego, który swoimi pracami z zakresu dzierżawy i najmu w starożytności wzbogacił dorobek wydawniczy Akademii na niwie nauk historycznoprawnych.

Autorka dostrzega również inne, ewentualne pola badawcze związane z działalnością naukową Stefana Waszyńskiego, jak chociażby jego praca w Uniwersytecie Jagiellońskim, w którym u progu tworzenia się katedry historii starożytnej, jako docent prywatny, prowadził on wykłady z dziejów Grecji.

Nota edytorska

Podstawę wydania edycji źródłowej stanowią oryginały materiałów archiwalnych z zespołu akt kancelaryjnych Akademii Umiejętności, przechowywanych w zasobie Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie. Przy edycji archiwaliów uwzględniono wskazówki zawarte w instrukcji wydawniczej dla źródeł z przełomu XIX i XX wieku⁸¹.

⁷⁸ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 103/1909 (Pismo Nepomucena Waszyńskiego z 17.02.1909 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁷⁹ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 103/1909 (Pismo Bolesława Ulanowskiego z 22.02.1909 r. do Józefa Korzeniowskiego, masz., bp.).

⁸⁰ Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 103/1909 (Pismo Bolesława Ulanowskiego z 17.02.1909 r. do Nepomucena Waszyńskiego, masz., bp.).

⁸¹ I. Ichnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i pocz. XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze” 1962, t. 7, s. 99–124.

Listy

1

20 lutego 1907 r.

Sprawozdanie Stefana Waszyńskiego dla Akademii Umiejętności związane z pobieraniem przez niego stypendium fundacji Wiktora Osławskiego za półrocze zimowe 1906/1907 r.

Or.: Kraków, Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 121/1907, rkps, bp.

Do Świątecznego Zarządu Akademii Umiejętności w Krakowie

W podaniu wniesionym do Akademii Umiejętności w czerwcu minionego roku podkreśliłem dwa główne cele, dla których pragnąłem wyjechać za granicę: dokończenie publikacji swej pt. „Die Bodenpacht, Band II: Die öffentlichen Pachtverhältnisse”¹ i pogłębienie znajomości swej świata starożytnego pod względem ekonomicznym i prawnym².

Planu tego starałem się trzymać, jednakże niemal sama przez się wynikła konieczność rozszerzenia zakreślonego programu i co do zamierzonej publikacji, i co do pomnożenia i utrwalenia własnych zasobów naukowych. Wyjechawszy z Krakowa dnia 22 października 1906 udałem się najpierw do Lipska, by przy znakomicie dobranych środkach naukowych tamtejszej Biblioteki Uniwersyteckiej³, biblioteki seminarium dla historii starożytnej i seminarium prawniczego wziąć się do pracy nad wymienionym powyżej drugim tomem, przerobić ponownie zebrany doń już dawniej materiał i dopełnić go nowym.

Równocześnie jednakże odczułem chęć i potrzebę uwzględnienia wszystkiego co nam świeże źródła w ostatnich latach trzydziestu do kwestii dzierżawy i najmu w starożytności (z wyłączeniem dzierżawy ziemi) przyniosły i materiał ten opracować w osobnej rozprawie⁴. Odtąd więc cztery godziny ranne poświę-

¹ Mowa tu o przygotowywanej przez S. Waszyńskiego pracy pt. *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 2, *Die öffentlichen Pachtverhältnisse*, mającej stanowić drugi tom publikacji pt. *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 1, *Die Privatpacht*, Leipzig 1905. Z powodu śmierci Stefana Waszyńskiego nie doszło do publikacji t. 2. Materiały warsztatowe do tej pracy zob. Bibl. Nauk. PAU i PAN, sygn. Rkps 11 564 (Prace Stefana Waszyńskiego z lat 1908–1910, rkps, k. 185–358); *Katalog rękopisów Biblioteki Naukowej*, s. 42.

² Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 271/1906 (Podanie Stefana Waszyńskiego z 10.06.1906 r. do Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

³ Biblioteka Uniwersytecka w Lipsku — jedna z najstarszych niemieckich bibliotek uniwersyteckich.

⁴ Drukiem ukazały się dwie prace Stefana Waszyńskiego z zakresu dzierżawy i najmu w starożytności: *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 1, *Die Privatpacht*, Leipzig–Berlin 1905 oraz *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód*, „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny” 1910,

całem pracy nad drugim tomem „Bodenpacht”, a cztery do pięciu wieczornych godzin pracy nad ową wspomnianą co dopiero rozprawą.

Tak spędziłem czas w Lipsku do dnia 24 grudnia 1906. Tegoż dnia wyjechałem w Poznańskie i pobyłem tam do dnia 6 stycznia br., dnia tego wyjechałem do Londynu na Paryż. W Paryżu zatrzymałem się tydzień, który mi minął na zwiedzaniu miasta samego i zwiedzaniu Luwru, w szczególności jego działów starożytności. Do Londynu przybyłem dn. 13 stycznia br., zorientowawszy się najpierw ogólnie w British Museum, postarałem się niebawem o wstęp do działu rękopisów i odtąd przez cztery pierwsze tygodnie spędzałem w tymże dziale ranne godziny nad oryginałami tekstów papirusowych, z podwójnym zamiarem: wyzyskania ich dla publikacji swych, ale nie mniej dla nabrania większej wprawy w samejże umiejętności odczytywania.

Godziny popołudniowe zaś poświęcam bliższemu zapoznaniu się z angielską literaturą odnoszącą się do historii starożytnej i zapoznaniu się z poglądami szkoły angielskiej na rozwój prawa i życia społecznego w starożytności, poglądami rozwiniętymi głównie w dziełach sir Henry S. Maine⁵ i A. H. J. Greenidge⁶.

Wskutek tych to zajęć przerwałem na czas pierwszych tygodni pobytu swego w Londynie bezpośrednią pracę nad zamierzonymi publikacjami; dopiero w ostatnich dniach do nich powróciłem i mam nadzieję, że w miesiącu marcu lub kwietniu zdołam nadesłać do Akademii Umiejętności na ręce sekcji historyczno-filozoficznej⁷ rozprawę swą zatytułowaną: „Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych”⁸.

Londyn 20 lutego 1907.
Stefan Waszyński.
34 Upper Bedford Place⁹

seria II, t. 28, s. 205–240, która została wydana po śmierci autora. Prace *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 2, *Die öffentlichen Pachtverhältnisse i Najem usług [w Egipcie]* nie ukazały się z powodu śmierci autora (zob. wyżej przyp. 75).

⁵ Henry Sumner Maine (1822–1888) — brytyjski prawnik i historyk prawa, który był pionierem w badaniach prawa porównawczego (zwłaszcza prawa prymitywnego i prawoznawstwa antropologicznego).

⁶ Abel Hendy Jones Greenidge (1865–1906) — historyk sztuki, literaturoznawca, autor publikacji z zakresu historii starożytnej i prawa.

⁷ Wydział II Historyczno-Filozoficzny — jeden z trzech wydziałów Akademii Umiejętności, obok Wydziału I Filologicznego i Wydziału III Matematyczno-Przyrodniczego, ukonstytuowanych na podstawie statutu z 16.02.1872 r.

⁸ Wraz ze sprawozdaniem dla Akademii Umiejętności związanym z pobieraniem stypendium fundacji Wiktora Osławskiego za półrocze zimowe 1907/1908 r. Stefan Waszyński przesłał pracę *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa*. Zob. Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 129/1908 (Sprawozdanie Stefana Waszyńskiego z 20.02.1908 r. dla Akademii Umiejętności, rkps, bp.).

⁹ Bedford Place — historyczny plac w Londynie, zbudowany w drugiej połowie XVIII w.

Russell Square¹⁰
London W. C.¹¹

2

20 lutego 1907 r.

List Stefana Waszyńskiego do Bolesława Ulanowskiego,
sekretarza generalnego Akademii Umiejętności, kierującego jej działalnością
stypendialną, związany z podaniem Stefana Waszyńskiego
o przyznanie stypendium fundacji Wiktora Osławskiego na rok 1907/1908

Or.: Kraków, Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 312/1907, rkps, bp.

Oksford, the „Isis”¹²
26/6 1907

Wielce Szanowny i Łaskawy Panie,

Oto nadsyłam podanie swe o stypendium wraz ze sprawozdaniem i zarysem
pracy, o której już w marcu Panu Profesorowi pisałem¹³.

Że nie mogę jeszcze nadesłać manuskryptu samego, sam to pewno najprzykrzej
odczuwam. W sprawozdaniu podaję niektóre przyczyny tej zwłoki, a prywatnie
mogę Panu Profesorowi powiedzieć, że istotnie — prócz kilku dni wytnienia,
które spędziłem w czasie Świąt Zielonych na Isle of Wight¹⁴, bo po Londynie,
zanim się wzięłem w Oksfordzie znów do pracy, byłem bardzo zmęczony — nie
zmarnowałem tu ani dnia i ze spokojnym sumieniem mogę sobie zaświadczyć,
że mi „nulla dies sine linea”¹⁵ nie minęła. Ale trudno, ja tak szybko pracować nie
umiem, a teraz produkcja u mnie następuje może jeszcze wolniej, boć przez ten
rok nauczania przy Uniwersytecie rozszerzył się zakres kwestii żywo mnie ob-
chodzących, przy których się więc i teraz zatrzymuję, choć nie stoją w związku

¹⁰ Russell Square — plac w centrum Londynu, położony na północny wschód od British Museum.

¹¹ London W.C. — kod pocztowy w Londynie, tłum. West Central London — zachodni Londyn.

¹² Isis — alternatywna nazwa Tamizy. Wywodzi się od starożytnej nazwy Tamizy, „Tamesis”,
która w średniowieczu była uważana za połączenie „Tamizy” i „Izydy” (część Tamizy, która prze-
pływa przez Oksford, zwana jest rzeką Izydy).

¹³ Wraz z listem do Bolesława Ulanowskiego Stefan Waszyński przesłał Zarządowi Akademii
Umiejętności podanie o przyznanie stypendium fundacji Wiktora Osławskiego na rok 1907/1908
wraz z krótkim sprawozdaniem. Zob. Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 312/1907
(Podanie Stefana Waszyńskiego z 26.06.1907 r. do Zarządu Akademii Umiejętności, rkps, bp.).
W niniejszej edycji źródłowej nie uwzględniono podania o przyznanie stypendium.

¹⁴ Isle of Wight — wyspa należąca do archipelagu Wysp Brytyjskich, leżąca na południowym
wybrzeżu Anglii, w kanale La Manche.

¹⁵ *Nulla dies sine linea* (łac.) — ani dnia bez kreski.

z tematem obrabianym¹⁶. Ale nieraz przypominałem sobie jedną z rozmów, jaką minionej wiosny któregoś popołudnia z Panem Profesorem w domu jego miałem, a w czasie której pan profesor nadmienił, że nic niewarta praca naukowa, którą się tylko dla szybkiej publikacji uprawia z odsuwaniem na bok innych kwestii. Otóż uwaga ta trafiła w samo sedno i moich przekonań naukowych, od których się oderwać nie umiem.

Bądź co bądź, już teraz na pewno w pierwszych dniach października manuskrypt własnoręcznie Panu Profesorowi przedłożę, skoro do Krakowa przyjadę; dziś się już na Kraków cieszę i na tych dni kilka, które w nim spędzę. Z Oksfordu nie ruszę się prędkiej, aż rzeczy tej nie skończę, co może się jednak do września jeszcze dobrze przeciągnąć, a może i w połowie sierpnia do końca dobieję.

Oksford do pracy bardzo korzystny; biblioteki jak dla mnie świetnie zaopatrzone, przez tutejszych Anglików — papiirusników z Queen's College¹⁷ doznaję dużych ułatwień; miasto nie duże, a zieleni w nim dużo, więc pracować można z należytym otium¹⁸, znacznie milej niż w Londynie.

Pisał mi przed jakimś czasem Tadeusz Smoleński z Egiptu o swoich wykopaliskach, zapytując, czy byśmy też nie mogli w przyszłym roku choć z miesiącem razem pokopać?¹⁹ O ile stypendium na rok przyszły dostanę, mam zamiar dwa do trzech miesięcy w Egipcie spędzić; czy jednakże mógłbym ze Smoleńskim razem kopać, tego nie wiem, bo to zależałoby najzupełniej od krakowskiej Akademii. Píše Smoleński, że jakieś tysiąc reńskich na miesiąc robót kopalnianych by nam wystarczyło, dodając przy tym, że według Anglików jest ten jego kąt dla papirologów „a very fine site”²⁰. Gdyby się tak dało choć z kilkadziesiąt ciekawych tekstów wygrzebać, można by puścić potem w świat krakowskie²¹ wydawnictwo. Smoleński zaś zebralby trochę ozdobnych trumien i byłoby co Akademii Umiejętności ofiarować. Nie wiem jak Akademia na zdobycze naukowe tego rodzaju się zapatruje.

Kończąc zasylałam Panu Profesorowi wyrazy głębokiego szacunku i poważania i pamięci Jego życzliwej oddaję się nadal.

Stefan Waszyński
The „Isis”
Oksford

¹⁶ W latach 1905–1908 Stefan Waszyński był docentem prywatnym historii starożytnej na Uniwersytecie Jagiellońskim.

¹⁷ Queen's College — jedno z kolegiów Uniwersytetu Oksfordzkiego.

¹⁸ *Otium* (łac.) — spokój.

¹⁹ Tadeusz Smoleński (1884–1909) — historyk i egiptolog (zob. wyżej przyp. 61). Nie jest znany list Tadeusza Smoleńskiego do Stefana Waszyńskiego. Z *Dziennika* Tadeusza Smoleńskiego wiemy, że młodzi uczeni ze sobą korespondowali. Zob. K. Stachowska, *Z egiptologicznego „Dziennika”*, s. 76, 106.

²⁰ *A very fine site* (ang.) — bardzo dobry teren.

²¹ Słowo „krakowskie” podkreślono.

3

20 lutego 1908 r.

Sprawozdanie Stefana Waszyńskiego dla Akademii Umiejętności związane z pobieraniem przez niego stypendium fundacji Wiktora Osławskiego za półrocze zimowe 1907/1908 r.

Or.: Kraków, Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 129/1908, rkps, bp.

Rzym, dn. 20go lutego 1908

Do Świetnej Akademii Umiejętności w Krakowie

Przedłożywszy na posiedzeniu Świetnej Akademii w dniu 12 listopada 1907 pracę swą pt. „Laokryci i τὸ κοινὸν (v) δι(καστήριον)”²², wyjechałem dnia następnego z rana z Krakowa, a wstąpiwszy na dni kilka w Poznańskie wróciłem dnia 16 listopada do Lipska do dalszej pracy. Pięć tygodni do świąt B[ozego] N[arodzenia] zużyłem przy codziennej kilkogodzinnej pracy bibliotecznej głównie na przysposabianie do druku rozprawy pt. „Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych”; prócz tego zajęty byłem korektami drukujących się właśnie wówczas rozprawek mych²³ i ostatecznie wysłałem redakcji „Eosu” artykuł do bieżącego rocznika²⁴.

Dnia 24 grudnia wyjechałem na Święta do Poznania, stamtąd dnia 2 stycznia do Berlina, aby w tamtejszej królewskiej bibliotece²⁵ jeszcze czas niejaki poświęcić wspomnianej powyżej już rozprawie. Berlin opuściłem dnia 22 stycznia, a dnia 24 tegoż miesiąca przybyłem do Rzymu. Cztery tygodnie, które tu spędziłem, spożytkowałem głównie na zwiedzanie Rzymu i jego okolic, szczególniejszą zwracając uwagę na jego zabytki starożytne.

Jutro mam zamiar Rzym opuścić, kierując się przez Neapol do Egiptu.

Równocześnie z niniejszym sprawozdaniem wysyłam pod adresem Świetnej Akademii część pracy pt. „Dzierżawa i najem”²⁶, i to tę część, w której objąłem

²² S. Waszyński, *Laokryci i τὸ κοινὸν (v) δι(καστήριον)*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1907, t. 12, nr 9, s. 3–19.

²³ W 1907 r. ukazały się dwa teksty Stefana Waszyńskiego poświęcone sądom kapłanów egipskich: *Les laocrites et τὸ κοινὸν (v) δι(καστήριον)*, „Bulletin international de l’Académie des sciences de Cracovie” 1907, no. 8–9, p. 119–124; *Sądy Laokrytów*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1907, t. 32, s. 984–1004.

²⁴ Mowa tu o: S. Waszyński, *Pap. Londinensis 1166*, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1907, t. 13, nr 2, s. 150–160.

²⁵ Biblioteka Królewska — biblioteka założona przez Fryderyka Wilhelma I w 1661 r.

²⁶ W niniejszej edycji źródłowej nie uwzględniono dołączonego rękopisu tej pracy. Zob. Archiwum Nauki PAN i PAU, sygn. PAU KSG 129/1908 (Sprawozdanie Stefana Waszyńskiego z 20.02.1908 r. dla Akademii Umiejętności związane z pobieraniem przez niego stypendium fundacji Wiktora Osławskiego za półrocze zimowe 1907/1908 r. wraz z częścią pracy *Dzierżawa i najem*, rkps, bp.).

stosunki Babilonii i Asyrii. Ciąg dalszy traktujący o Egipcie wysłę z Egiptu, niewątpliwie jeszcze przed świętami Wielkanocnymi²⁷.

Stefan Waszyński.

Bibliografia

Prace Stefana Waszyńskiego wymienione w artykule

- Waszyński S., *Adam Mickiewicz. Jego historiozoficzne i społeczne poglądy*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 1901, t. 27, nr 1, s. 5–96.
- Waszyński S., *De servis Atheniensium publicis*, Berolini 1898.
- Waszyński S., *Die Bodenpacht agrargeschichtliche Papyrusstudien*. Bd. 1, *Die Privatpacht*, Leipzig–Berlin 1905.
- Waszyński S., *Die Laokriten und τὸ κοινὸν (ν) δι (καστήριον)*, „Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete” 1913, Bd. 5, s. 1–22.
- Waszyński S., *Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód*, „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny” 1910, seria II, t. 28, s. 205–240.
- Waszyński S., *Laokryci i τὸ κοινὸν (ν) δι (καστήριον)*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1907, t. 12, nr 9, s. 3–19.
- Waszyński S., *Laokryci i τὸ κοινὸν (ν) δι (καστήριον) czyli „Sędziowie ludu” i „Wspólny sąd”*, „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny” 1908, seria II, t. 26, s. 1–21.
- Waszyński S., *Les laocrites et τὸ κοινὸν (ν) δι (καστήριον)*, „Bulletin international de l’Académie des sciences de Cracovie” 1907, no. 8–9, p. 119–124.
- Waszyński S., *M. Rostowcew, „Istoriia gosudarstwiennago otkupa w rimskoj imperii”*, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1902, t. 8, nr 1, s. 198–203.
- Waszyński S., *O autentyczności korespondencji Pausaniasa z Kserksesem przechowanej u Tudydydesa I*, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1900, t. 6, nr 1, s. 113–117.
- Waszyński S., *Pap. Londiniensis 1166*, „Eos. Czasopismo Filologiczne” 1907, t. 13, nr 2, s. 150–160.
- Waszyński S., *Sądy Laokrytów*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1907, t. 32, s. 984–1004.
- Waszyński S., *Sądy Laokrytów (Druga moja i ostatnia krytyka wywodów dra R. Taubenschlaga)*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1908, t. 9, nr 1–2, s. 259–271.
- Waszyński S., *Über die Rechtliche Stellung der Staatsclaven in Athen*, „Hermes” 1899, Bd. 34, H. 4, pp. 553–567.

Źródła

Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie — sygn. PAU KSG 271/1906; PAU KSG 281/1906; PAU KSG 482/1906; PAU KSG 99/1907; PAU KSG 121/1907; PAU KSG 312/1907; PAU KSG 41/1908; PAU

²⁷ Publikacja *Najem usług [w Egipcie]* została przesłana Akademii Umiejętności w lutym 1909 r. przez Nepomucena Waszyńskiego (zob. wyżej przyp. 75).

- KSG 129/1908; PAU KSG 170/1908; PAU KSG 103/1909; PAU I–9; PAU W II–3; PAU W II–4.
- Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie — sygn. Rkps 2402; Rkps 3665–3682; Rkps 11 564; Rkps 11 566–11 567.
- Biblioteka Jagiellońska — sygn. Rkps 7417 III; Rkps 7935 III.
- Berger A., *S. Waszyński*, „*Dzierżawa i najem u społeczeństw starożytnych. Studia do dziejów kultury i prawa. Część pierwsza: Wschód*”, „Przegląd Prawa i Administracji” 1910, t. 35, s. 248–252.
- Kallenbach J., *S. Waszyński*, „*Adam Mickiewicz i jego historiozoficzne i społeczne poglądy*”, „Kwartalnik Historyczny” 1901, t. 15, s. 87–90.
- Nagrody i konkursy*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1906/1907, s. 157–165.
- Nagrody i konkursy*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1907/1908, s. 152–160.
- Partsch J., *Juristische Literaturübersicht*, „Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete” 1913, Bd. 5, s. 522.
- Smoleński T., *Dr Stefan Waszyński*, „Ateneum Polskie” 1908, t. 3, nr 1, s. 123–124.
- Smoleński T., *Stefan Waszyński*, „Książka” 1908, t. 8, nr 9, s. 380.
- Smoleński T., *O dzisiejszym stanie badań egiptologicznych*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1906, t. 11, nr 6, s. 9–20.
- Smoleński T., *État actuel des recherches égyptologiques (O dzisiejszym stanie badań egiptologicznych)*, „Bulletin international de l’Académie des sciences de Cracovie” 1906, no. 6–7, p. 65–84.
- Sprawozdanie sekretarza generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1907 do kwietnia 1908*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1907/1908, s. 64–122.
- Sprawozdanie sekretarza generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1908 do kwietnia 1909*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1908/1909, s. 71–132.
- Sprawozdanie sekretarza generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1909 do kwietnia 1910*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1909/1910, s. 71–126.
- Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1916 do kwietnia 1917*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1916/1917, s. 9–54.
- Stefan Waszyński* [nekrolog], „Eos. Czasopismo Filologiczne”, 1908, t. 14, nr 2, s. 224.
- Sternbach L., *Rerum slavicarum fontes Byzantini*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” 1906, t. 11, nr 1, s. 6–7.
- Szyperski A., *Geografia talentów wielkopolskich*, „Wici Wielkopolskie” 1933, t. 3, nr 6, s. 42–43, 46.
- Śp. *Stefan Waszyński*, „Tygodnik Ilustrowany” 1.08.1908, nr 31, s. 629.
- Wiadomości miejscowe i potoczne*, „Dziennik Poznański” 5.08.1898, nr 177, s. 3.
- Wilcken U., *Nachwort*, „Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete” 1913, Bd. 5, s. 23.

Opracowania

- Barycz H., *Jan Nepomucen Karol Potkański (1861–1907)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 27, Wrocław 1982, s. 724–730.

- Corpus studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51–1917/18. T–Ż*, red. Krzysztof Stopka, Kraków 2015.
- Grabowski Z., *Śpiew dziewcząt. Opowieść o dzieciństwie*, Londyn 1964.
- Grodziska K., *Tadeusz Samuel Smoleński (1884–1909)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 39, Warszawa 1999–2000, s. 274–276.
- Hulewicz J., *Wiktor Oslawski (1814–1893)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 24, Wrocław 1979, s. 367–369.
- Ihnatowicz I., *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „*Studia Źródłoznawcze*” 1962, t. 7, s. 99–124.
- Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej. Nr 7001–8000. Cz. 1, nr 7001–7500*, oprac. Anna Jałbrzykowska, Kraków 1966.
- Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej. Nr 7001–8000. Cz. 3, nr 7801–8000*, oprac. A. Jałbrzykowska, Kraków 1967.
- Katalog rękopisów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie. Sygnatury II 500–II 970*, oprac. E. Danowska, J.M. Dziewulska, B. Sieraczyńska, Kraków 2007.
- Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Sygnatury 3607–4003*, oprac. B. Schnaydrowa, J. Staszal, red. Z. Jabłoński, Wrocław 1976.
- Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Sygnatury 2299–2630*, oprac. Z. Jabłoński, A. Preissner, B. Schnaydrowa, Wrocław 1967.
- Konarski S., *Józef Korzeniowski (1863–1921)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, Wrocław 1968–1969, s. 176–177.
- Korus K., *Leon Samuel Sternbach (1864–1940)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 43, Kraków 2004, s. 473–475.
- Kozłowski E., *Michał Kassjusz (zm. 1891)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław 1966–1967, s. 198.
- Mączyński A., *Stanisław Wróblewski (1868–1938)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 253–260.
- Nowak J., *Stypendium fryburskie Władysława Czartoryskiego w latach 1891–1914. (Z dziejów Polaków za granicą)*, „*Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*” 1993, t. 38, s. 91–103.
- Nęcza M., *Polityka stypendialna Akademii Umiejętności w latach 1878–1920. Fundacje Gałęzowskiego, Pileckiego i Oslawskiego*, Wrocław 1978.
- Perkowska U., *Corpus Academicorum Facultatis Philosophiae Universitatis Jagellonicae 1850–1945*, Kraków 2007.
- Poczet członków Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1872–2000*, red. R. Majkowska, Kraków 2006.
- Tadeusz Smoleński (1884–1909). Pisma naukowe i publicystyczne*, oprac. J. Śliwa, L. Zinkow, Kraków 2010.
- Sondel J., *Fryderyk Zoll starszy (1834–1917)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 153–161.
- Sondel J., *Rafał Taubenschlag (1881–1958)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 297–304.
- Stachowska K., *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza. Rok 1906*, „*Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*” 1993, t. 38, s. 105–185.

- Stachowska K., *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1907–1908*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1994, t. 39, s. 55–100.
- Stachowska K., *Listy Tadeusza Smoleńskiego do Mieczysława Geniusza z lat 1908–1909*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1995, t. 40, s. 133–165.
- Stachowska K., *Wkład Akademii Umiejętności w początki polskich badań wykopaliskowych w Egipcie w latach 1906–1914*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1972, t. 18, s. 93–148.
- Stachowska K., *Z egipskiego „Dziennika” Tadeusza Smoleńskiego. (Dwie kampanie wykopaliskowe)*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1988, t. 33, s. 59–147.
- Stachowska K., *Z listów Wincentego Zakrzewskiego do Tadeusza Smoleńskiego z lat 1905–1908*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 1989, t. 34, s. 125–142.
- Szczur S., *Wincenty Zakrzewski (1844–1918)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2002, s. 79–85.
- Szczygielski K., *Prawa antyczne w piśmiennictwie polskim w latach 1900–1945*, Białystok 2020.
- Śliwa J., *Starożytny Egipt oczami Polaków. Słownik biograficzny egiptologów, archeologów i badaczy pokrewnych dziedzin, podróżników i kolekcjonerów oraz literatów i malarzy zafascynowanych przeszłością i teraźniejszością Egiptu*, Kraków 2019.
- Uruszczak W., *Bolesław Ulanowski (1860–1919)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 195–201.
- Wilk B., *Stypendysta Akademii. Związki Tadeusza Smoleńskiego (1884–1909) z Akademią Umiejętności*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2023, t. 29, s. 63–94, DOI 10.4467/12332135KRA.23.003.18611.
- Zdrada J., *Tadeusz Koziembrodzki (1860–1916)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, Wrocław 1968–1969, s. 616.
- Żukowski P.M., *Starania Rafała Taubenschlaga o uzyskanie veniam legendi na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1907–1913*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2015, t. 67, nr 2, s. 143–168.

Wydawnictwa elektroniczne

stowarzyszeniehistorykowstarozytnosci.edu.pl/nasi-mistrzowie [dostęp 7.02.2023].
csw2020.com.pl/biogram/kassysusz [dostęp 7.02.2023].

Bernadeta Wilk — dr, historyk, archiwista, kustosz Archiwum Nauki PAN i PAU; zainteresowania badawcze: historia XIX w., archiwistyka, historia nauki, edytorstwo źródeł, biografistyka, dzieje Krakowa, fotografia, zarządzanie dziedzictwem kulturowym.

e-mail: bewilk@interia.pl